

UN VALOROS ANSAMBLU DE ARHITECTURĂ DIN IAȘI: „POARTA CU ZID ȘI CASA CU ABSIDA“

FLORIN BUIMESTRUC

Mai vechi sau mai aproape de zilele noastre, monumentele întruchipează puterea de creație a poporului nostru, caracterizează din punct de vedere al dezvoltării economice, social-politice și culturale epocile în care au fost ridicate.

A vorbi despre Iași înseamnă a vorbi de nenumărate interferențe, înseamnă a face istoria unei ambiante, dar mai ales înseamnă a reactualiza valorile trecutului. Și între aceste valori, monumentele de arhitectură întruchipează puterea de creație a poporului nostru, devin simbol istoric atunci când valoarea lor utilitară este depășită.

Un astfel de monument era și POARTA CU ZID ȘI CASA CU ABSIDĂ¹ (fig. 1), un ansamblu de arhitectură din secolele XVIII-XIX, cu o valoare documentară deosebită și prin aceea că, la Iași, dintre construcțiile laice din secolul al XVIII-lea se mai cunosc doar două: Casa Dosoftei și o clădire de pe strada Bucșinescu nr. 21.

POARTA CU ZID, (fig. 2, 10) era un corp de clădire pe un singur nivel, datînd de la începutul secolului al XVIII-lea, proprietate a familiei Kogălniceanu, apartenență atestată printr-un document din anul 1731, în care se menționează: „casa a vel-căpitanului Vasile Kogălniceanu, în tîrgul de gios, de'naintea mănăstirii Barnovschi, de-supra budăiului sărat, între ulița ce se cheamă Herbinte și ulița Frecăului“².

Datorită dotărilor sale, în decursul vremii a avut diferite utilizări, fiind pe rînd conac, beilic, depozit de grîne, agie², dughene, liceu și locuință.

Într-un document din 1741 întîlnim o decizie a cancelariei domnești la plîngerea înaintată de Vasile Kogălniceanu: „Casele lui Vasile Kogălniceanu, ce a fost porușnic, nu erau înainte conac de oaspeți, luîndu-i-se casele în găzduire, ceea ce nu se cade de vreme ce el și mai înainte vreme la alte domnii a fost în slujba țării și a domniei“³.

Aici a funcționat la începutul secolului al XX-lea Liceul de băieți „Mihail Kogălniceanu“, din arhiva căruia reiese că proprietatea liceului cuprindea Poarta cu zid, Casa cu Absidă, (ce formau o incintă închisă la nord de un zid din cărămidă — lung de 11,5 m și înalt de 4,6 m — și la est de un zid din piatră — lung de 16,5 m și înalt tot de 4,6 m) și o clădire construită la începutul secolului XX.

Poarta cu zid, o clădire în formă de „L“, cu boltă de acces la îmbinarea celor două laturi, se prezintă din punct de vedere constructiv ca un sistem de bolti cu semicilindri longitudinali întretăiați cu bolti cu penetrații ce se unesc în axul median al cilindrilor. Pe o fundație din piatră, suprastructura este executată din cărămidă, cu un liant slab, pe bază de nisip și var. Pe întreg perimetrul clădirii exista un beci a cărui intrare nu a fost depistată, relevul efectuîndu-se într-un stadiu avansat de degradare a monumentului.

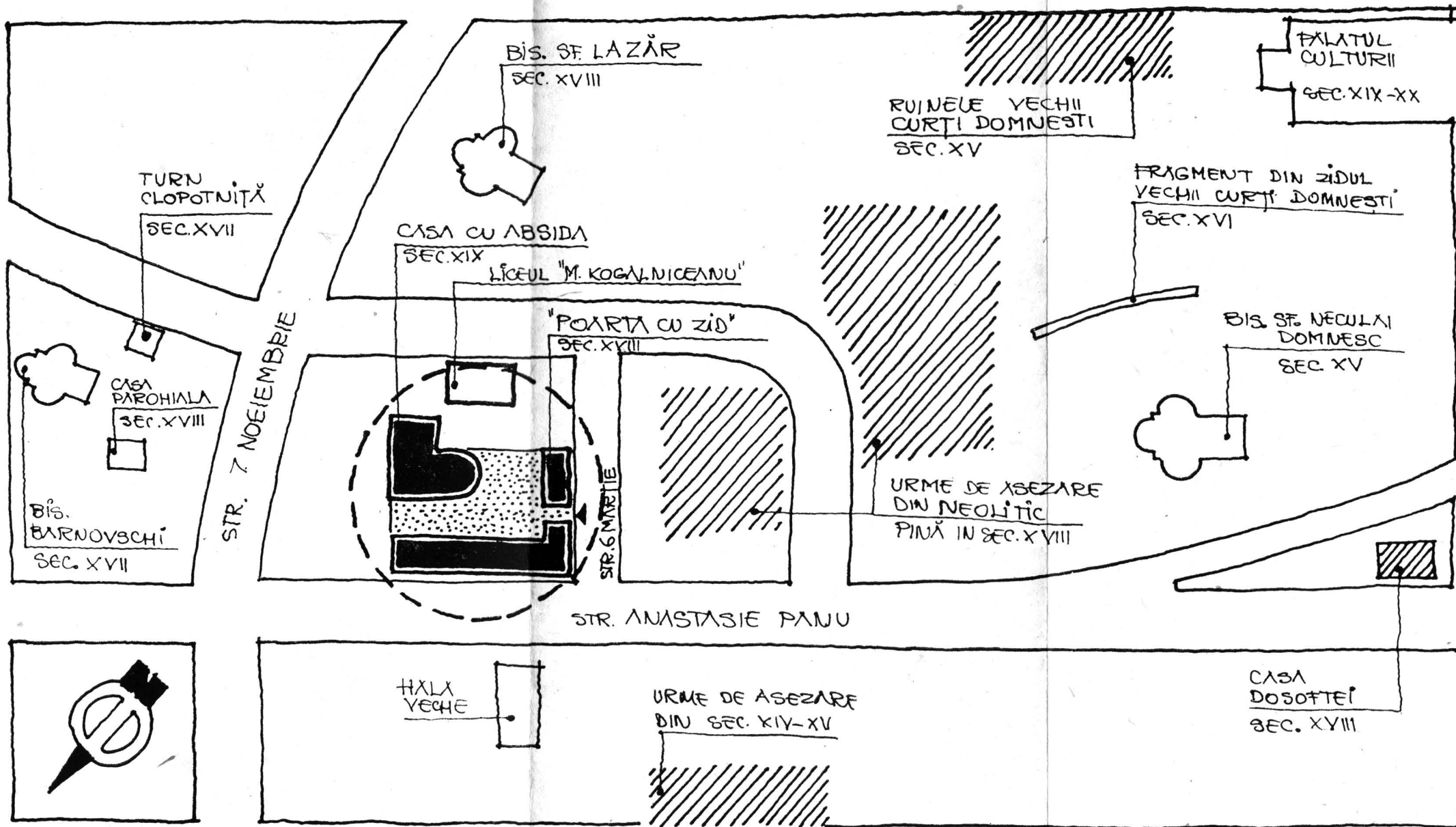
Dispoziția planimetrică se prezintă astfel: latura de sud (fig. 3) era alcătuită din două încăperi separate de un vestibul și boltă de acces în incintă (fig. 4). Spre deosebire de cealaltă aripă, în care golurile erau practicate doar

¹ Augustin Z. N. Pop, *Pe urmele lui Kogălniceanu*, Buc., 1979, p. 13.

² D. Bădărău, I. Caproșu, *Iașii vechilor zidiri*, Ed. Junimea, Iași, 1974, p. 332.

³ Augustin Z. N. Pop, *op. cit.*, p. 14.

PLAN DE SITUAȚIE, CU TRAMĂ STRADALĂ
ÎNAINTE DE SISTEMATIZARE



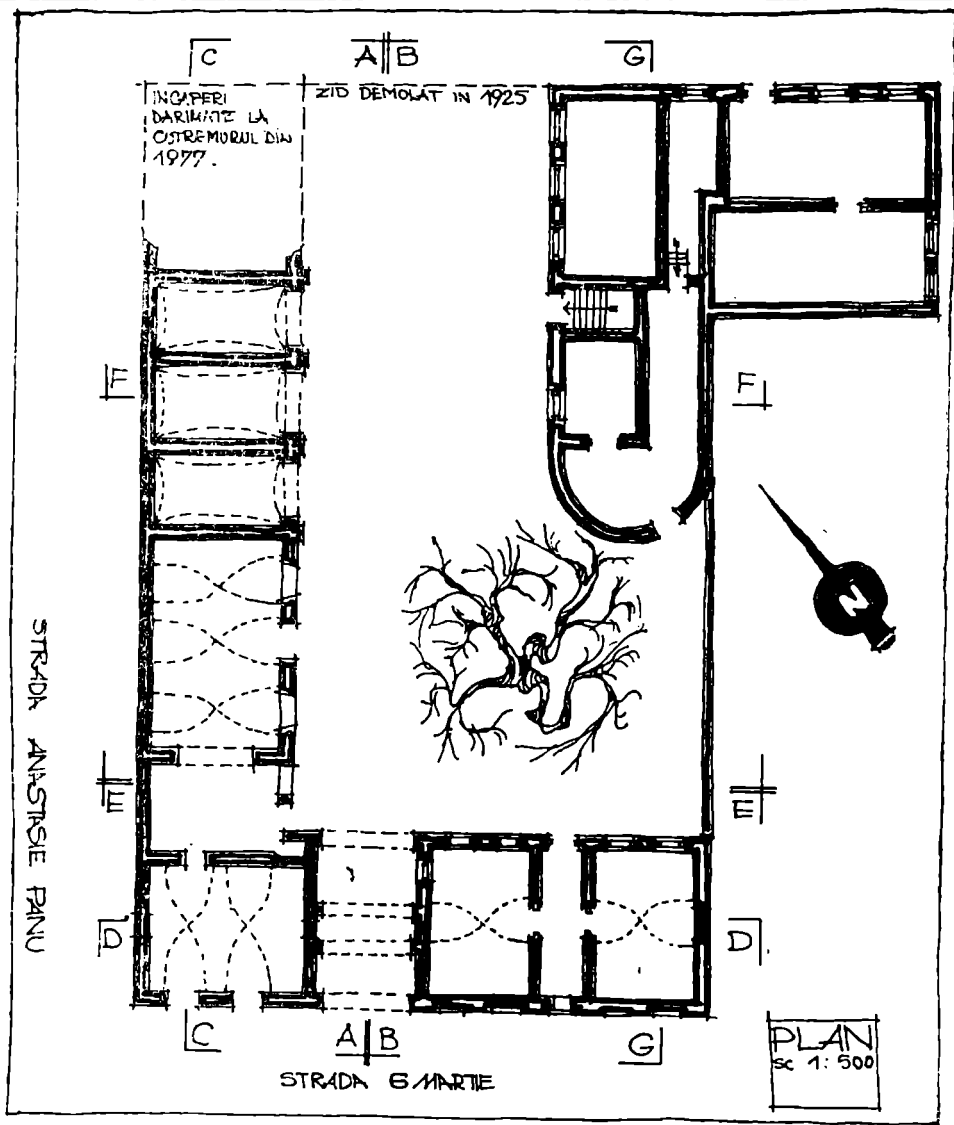


Fig.1 A

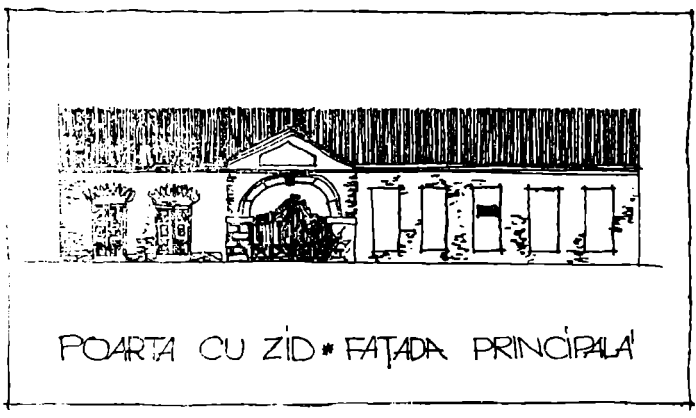


Fig.2 B

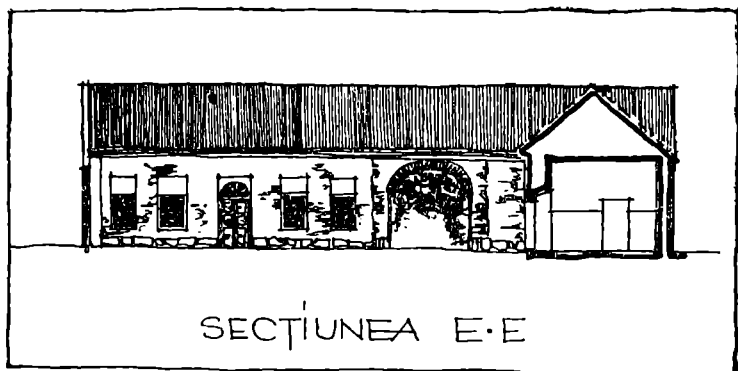


Fig. 4 ▶

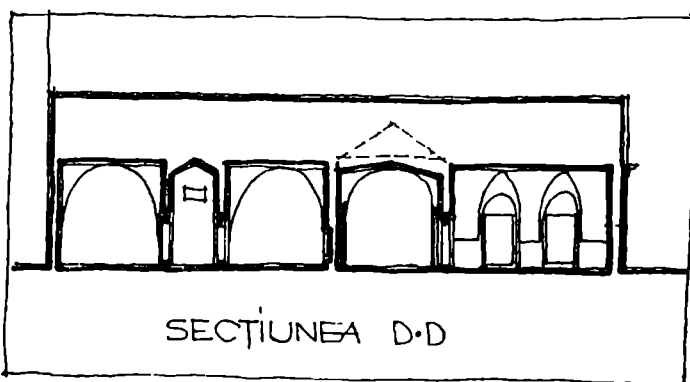


Fig. 5 ▼

Fig. 6 ▼

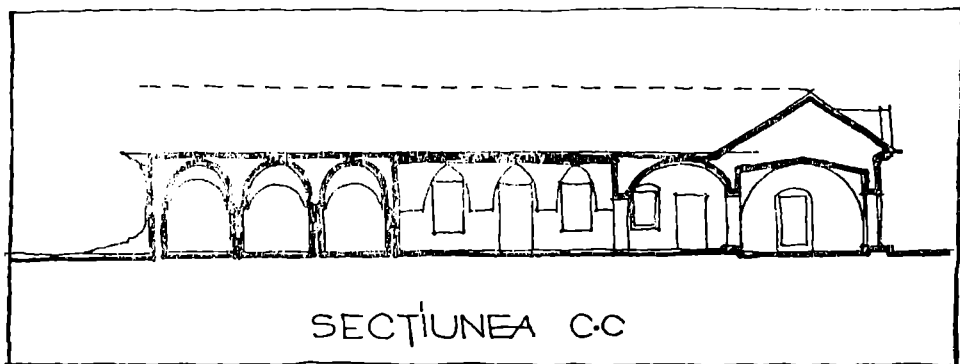
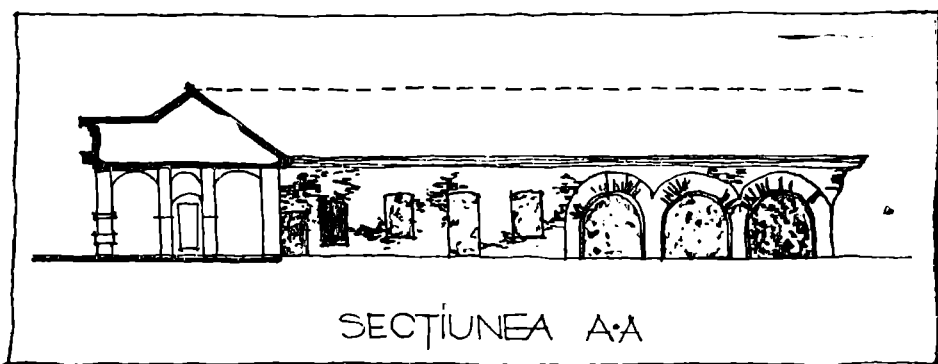




Fig. 7

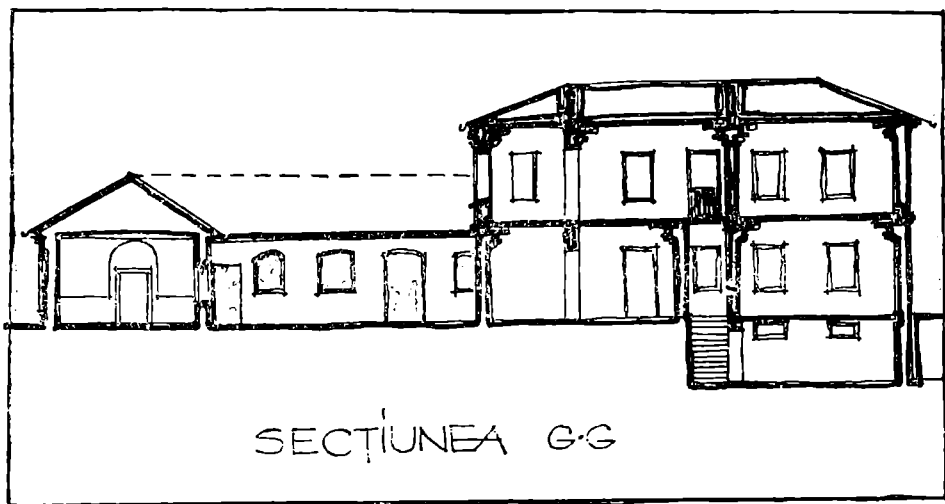


Fig. 8

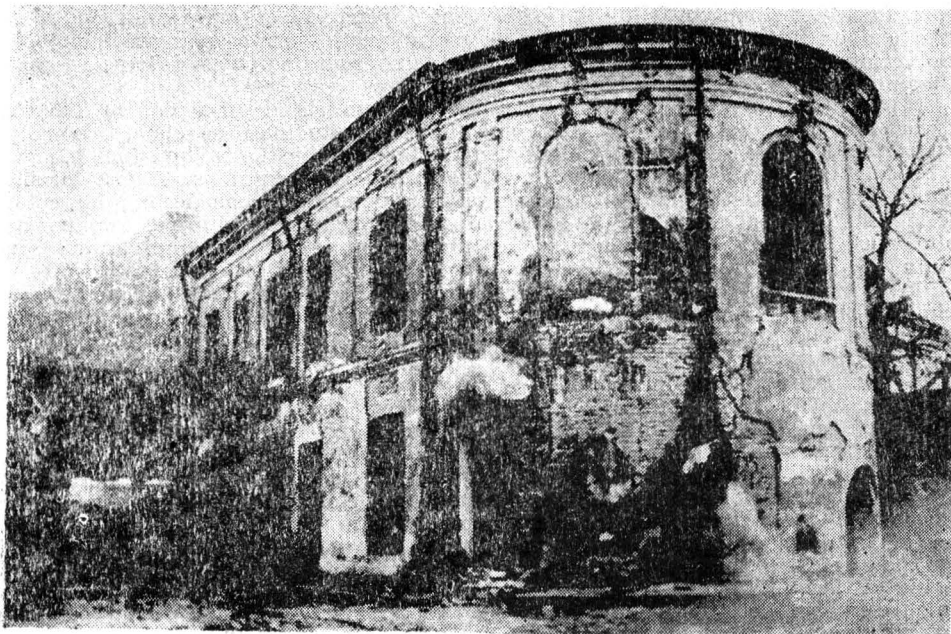


Fig. 9

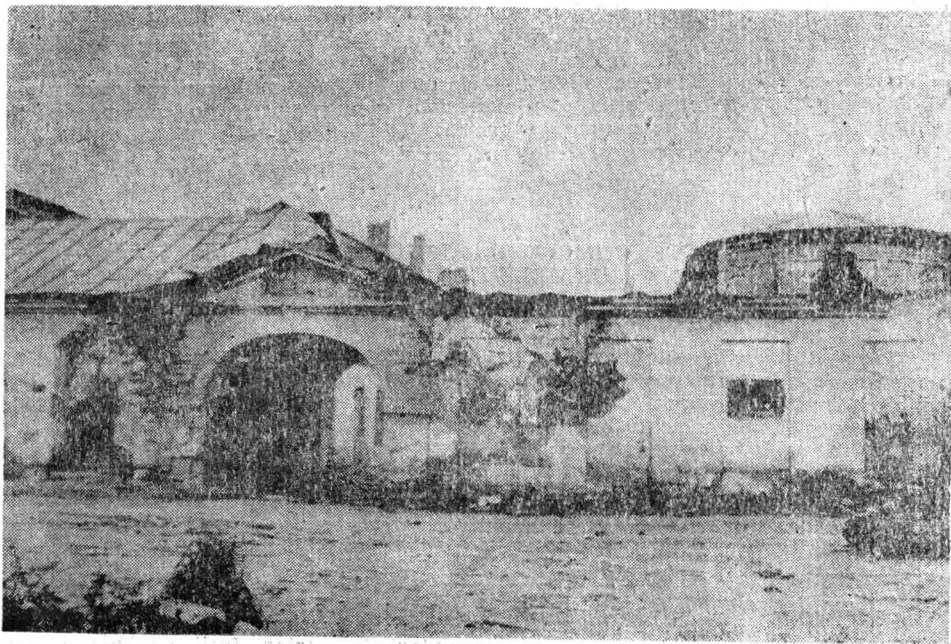


Fig. 10

spre incintă, în încăperile din aripă se putea pătrunde și dinspre stradă, situație ce justifică funcția de dugheană ce a avut-o într-o anumită perioadă. Bolta intrării, cilindrică, susținută de patru arce supraînălțate, era singura porțiune din clădire executată integral din piatră.

Latura de vest (fig. 5) era alcătuită dintr-un șir de încăperi cu diferite dimensiuni și sisteme de boltire: semicilindri longitudinali întretăiați de bolți cu penetrații care se unesc în axul median, bolți de tip „à vello” (fig. 6).

Este foarte probabil ca, drept învelitoare, la Poarta cu zid să fi fost folosite olanele. Lipsa totală a cuielelor de draniță în săpăturile arheologice ne îndreptățește să nu considerăm șita ca material folosit pentru învelitoare, iar, pe de altă parte, la acest tip de construcție știm că nu s-a folosit nici arama sau stuful.

În momentul executării releveului mai exista o parte din feronerie originală: obloane metalice la cele două uși dinspre stradă, la ușa vestibulului aripoi de su, precum și gratiile ferestrelor de la aceeași aripă. Sistemul de prindere a acestora în încadramentele din piatră era realizat după un vechi meșteșug, fixarea balamalelor făcându-se cu plumb topit.

CASA CU ABSIDĂ (fig. 7—9), cea de a doua clădire a ansamblului, era o construcție pe două nivele, datînd de la începutul secolului al XIX-lea. O găsim menționată în anul 1833 ca aparținînd zarafului Michael Daniel care zidește această casă după ce cumpărase „Poarta cu zid” de la Vasile Kogălniceanu⁴.

Clădirea în formă de „L”, are latura lungă terminată circular. Dispoziția încăperilor este identică pentru parter și etaj deși în timp a suferit o serie de modificări, structura de bază s-a păstrat datorită sistemului constructiv pe zidărie portantă. Singurul element care nu a putut fi marcat cu exactitate este scara ce făcea legătura între parter și etaj; acest lucru se datorează absenței unor elemente de construcție ajutoare datorate stării avansate de degradare în care se afla monumentul la data executării releveului. Sistemul constructiv, dispunerea încăperilor, precum și plastica fațadei ne arată ca cel mai probabil loc de amplasare al scării absida de la extremitatea sudică a clădirii⁵. Tavanele erau din grinzi de stejar pardosite cu dușumele (fig. 8). Infrastructura era din piatră, pe întreg perimetrul clădirii existînd o pivniță. Fațadele sînt tratate în stil neoclasic cu un restrîns repertoriu decorativ. Șarpanta, în patru ape, avea o pantă foarte mică și, probabil, a fost de asemenea acoperită cu olane.

Deși construite la un interval de aproape 100 de ani aceste două clădiri — Poarta cu zid și Casa cu absidă — formau un ansamblu unitar prin ideea de incintă creată de dispoziția planimetrică a elementelor ce o compuneau. Și tocmai de aceea acest monument istoric și de arhitectură era cu totul deosebit de celelalte case boierești din Iași secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea.

UN IMPORTANT COMPLEXE ARCHITECTURAL DE IASSY : „LA PORTE A MURAILLÉ ET LA MAISON A ABSIDE”

Résumé

Parmi les vestiges de l'architecture monumentale de la fin du Moyen Âge, conservés dans la structure urbanistique de Iassy contemporaine se trouvait encore, peu de temps auparavant, près des Halles Centrales, un ensemble de construction à l'aspect d'une enciente bien distinguée.

Cet ensemble se composait de :

— un premier corps de construction échelonné planimétriquement en forme de „L”, érigé sur un niveau, compartimenté en quelques pièces aux vénéralures de maçonnerie qui conservaient les entrées et les fenêtres aux encadrements en pierre et ferronnerie originales.

⁴ Idem, loc. cit.

⁵ Din considerentele enunțate ni se pare improbabilă amplasarea scării în exteriorul clădirii, idee avansată de autori în cartea *Iași vechilor zidiri*, p. 332.

— un deuxième corps de constructions sur trois niveaux (cave, rez de chaussée, étage) avec échelonnement planimétrique rectangulaire finalisé à une des extrémités en forme d'abside.

Quelques témoignages documentaires prouvent que cet ensemble architectural a été construit dans l'intervalle historique 1731—1833. Le premier corps, connu sous le nom de „La porte à muraille“, initialement la propriété du porușnic Vasile Kogălniceanu, utilisé successivement comme manoir, „beilic“, dépôt de céréales, boutique, annexes de Lycée „Mihail Kogălniceanu“ et plus récemment espace locatif. Les caractéristiques architectoniques le situent au XVIII-ème parmi les plus importants édifices de l'emplacement habité de la ville de Iassy.

Le deuxième corps de constructions, édifié en 1833, avait une valeur particulière, par la solution architectonique, tout à fait particulière à l'époque.

Bien qu'on ait fait beaucoup de transformations au long des années, le système constructif initial de l'édifice (maçonnerie portante en brique) ainsi que la solution plastique des façades et les éléments de détail des fenêtres et des entrées se conservent encore au moment de l'exécution du relevé. Cet ensemble de constructions a une valeur documentaire remarquable pour l'architecture latine du XVIII-ème—XIX-ème siècle.